



Виставкова діяльність: сучасні тенденції

Кожна бібліотека прагне до максимального розкриття змісту своїх ресурсів для користувачів. Дієвим засобом впливу на формування читацької уваги є книжкова виставка. Пошук нових підходів до організації виставки документів – найбільш поширена сучасна тенденція в бібліотечній діяльності, пов'язана з проблемами моделювання бібліотечного простору, формування позитивного іміджу бібліотеки. Ці інформаційно-методичні матеріали узагальнюють досвід і провідні напрями у виставковій діяльності бібліотечних закладів. Приділяється увага відповідним дизайнерським рішенням, методиці організації віртуальних виставок тощо. Книжкові виставки розглядаються в контексті стратегії поєднуваних бібліотечних послуг.

КНИЖКОВІ ВИСТАВКИ ВІД А ДО Я

Авторська виставка – книжкова виставка, автором якої є працівник або користувач бібліотеки. Виставки можуть бути різноманітними за ознаками, видами, проблематикою, цільовим призначенням та художнім оформленням, але вони повинні доносити до глядачів оригінальну авторську ідею.

Виставка-вікторина, виставка-кросворд. Мета виставок – привернути увагу читачів до певної теми. Особливість виставки-вікторини полягає у тому, що бібліотекар складає питання, відповіді на які можна знайти у книгах, представлених на виставці. Ці питання оформляються на аркуші та розміщуються на виставці. Аналогічно оформлюється виставка-кросворд. Замість питань вікторини, складається кросворд, який користувачі розгадують за допомогою книг з книжкової виставки.

Виставка-дискусія. Її мета – викликати у читачів бажання подискутувати, висловити свою думку з якогось питання. На виставці повинна бути представлена література, яка висвітлює проблему з різних точок зору. Наприклад: «Іван Мазепа: хто він?». Виставка повинна викликати у користувачів бажання поміркувати про історичні події, особистість, її діяльність та долю.

Виставка до знаменних та пам'ятних дат інформує про якусь подію, свято, надає поради та рекомендації щодо відзначення пам'ятної дати. Цікаві виставки можна зробити до Дня Святого Валентина, Дня Матері, до Дня людей похилого віку.

Виставка з актуальних проблем – найпопулярніша у бібліотеках. Її мета – привернути увагу користувачів до конкретної теми, проблеми. Завдання бібліотекаря – вибрати цікаву, «гарячу» тему. Важливо пам'ятати: чим конкретніше визначена тема, тим цікавішою може бути виставка.



Виставка-конкурс не тільки стимулює інтерес до читання, але й виховує культуру читання. Як правило, конкурс складається із декількох етапів. Перший – порівняно простий, наступні завдання ускладнюються, набувають творчого характеру. Роботи переможців (або учасників) експонуються при підбитті підсумків.

Виставка нових надходжень. Мета виставки – інформація читачів про нові документи – книги, диски, періодичні видання, відеоматеріали, які надійшли до бібліотеки. Частіше ці виставки універсальні за змістом, тому порядок розміщення документів може бути систематичним (за ББК). Наприклад: «Новинки з книжкової полиці».

Виставка однієї книги (журналу, газети, публікації) зацікавлює користувача конкретним документом через створення експозиції, яка містить інформацію, наприклад, про автора книги, його життя та творчість; про історію створення книги; про прототипів героїв твору, їхню долю; літературний аналіз твору, розповіді про нього видатних людей; про екранізацію твору, розповіді режисерів та акторів про роботу над фільмом.

Виставка-рейтинг ґрунтується на оцінці книг читачами. Наприклад: «Рейтинг читацьких пріоритетів», «Найкращий детектив» тощо.

Виставка-словник пояснює значення будь-яких термінів та понять, представляє додаткову інформацію про них. Така виставка може бути циклічною. Назвами розділів виставки стають поняття та їх визначення, поряд розміщуються книги, статті періодичних видань, які мають докладну інформацію про поняття. Наприклад: інавгурація, імпічмент.

Виставка-хобі. Бібліотекар завжди із задоволенням допоможе читачеві знайти додаткову інформацію про його захоплення, але з читачем можна зробити і спільну виставку. Наприклад, на виставці «Бісерна казка» представити не тільки книги і статті про історію та технологію бісероплетіння, але й вироби читачки, її поради початківцям.

Виставка-експозиція – це синтез бібліотечної та музейної виставки.

Віртуальна виставка – синтез традиційного (документного) та електронного подання інформації.

Жанрова виставка привертає увагу користувачів до літератури певного жанру, зацікавлює, заохочує до читання. Один з варіантів – представити на виставці не тільки твори зазначеного жанру, але й матеріали про його виникнення і засновників, цікаві та маловідомі факти.

Персональна виставка привертає увагу користувачів до особистості, спонукає якнайбільше дізнатися про людину. Традиційно персональна виставка містить розділи, в яких йдеться про життя особистості, її діяльність, творчий доробок.

Демонстрація книжкових виставок дає змогу досягти таких комунікативних цілей: забезпечити влучну й ефективну рекламу, зміцнити контакти із засобами масової інформації, налагодити зворотній зв'язок у спілкуванні з користувачами. Знайомство користувачів з книжковою виставкою, з бібліотекою можна перетворити на яскраве шоу, що, поза сумнівом, сприятиме налагодженню і підтримці довгострокових стосунків з представниками ЗМІ, громадськості.

Оформлення бібліотечної виставки

Оформлення бібліотечної виставки – один із найцікавіших напрямків бібліотечного дизайну. Оскільки дизайн має свої правила, то, дотримуючись їх, можна зробити виставки привабливими та цікавими.

Пам'ятаючи про те, що дизайн – це, насамперед, мистецтво «спілкування» з деталями, можна досягти хороших результатів. Перш за все,

книжкова виставка повинна сприйматися як єдине ціле. Це досягається спеціальними композиційними методами, кольоровими рішеннями та логічними зв'язками між її структурними підрозділами. Розглянемо деякі вимоги до особливостей оформлення книжкових виставок.

Мова та заголовок бібліотечної виставки

В основі бібліотечної виставки, яка формує свій візуально-текстовий простір, лежить особлива знакова система. Це комбінація специфічних для бібліотеки знаків: вербальна мова документів; мова графічних побудов – шрифти, схеми, карти тощо; документи звукозапису; мова навчаючих маніпуляцій (*ігрові, інтерактивні моменти*).

Мова бібліотечної виставки допускає визначену послідовність викладу.

Основна ідея виставки міститься у заголовку.

Існує низка вимог до заголовка бібліотечної виставки.

1. Обсяг заголовка не повинен перевищувати п'яти слів. Заголовок привертає увагу читачів до виставки, спонукає звернутися до книг, представлених в експозиції.

2. Заголовок виставки опосередковано відображає цільове і читацьке призначення виставки.

3. Заголовок не може бути багатозначним. У цьому випадку доцільно вводити підзаголовок. Інколи можливе використання рекламних прийомів: інтригуючий заголовок виставки приверне увагу користувача.

Композиційна побудова вимагає цілісного використання всіх елементів. Композиційні методи забезпечують виразність експозиції: збільшення або зменшення об'єкту, фрагментація (*виділення одного з елементів композиції*); монтаж (*можливість підкреслити зіставлення матеріалів*); зміна фактури (*створення ілюзornoї рельєфності, зміна кольору, горизонтальне або вертикальне розтягування об'єкта*).

Фахівці виділяють сім основних принципів побудови композиції.

1. Вибір характерних елементів експозиції: об'єднання за однорідними ознаками, виявлення найбільш важливої однорідності, включення в композицію контрастів (*таким контрастом може бути розміщення старовинного фоліанта і сучасного оптичного диска*).

2. Дотримання закону обмеження (*не більше трьох*) у матеріалі, деталях, кольорі, формі.

3. Основа статичної композиції – симетрія. Наприклад, колірні плями доцільно повторити три рази. Крім того, симетрія передбачає наявність певного композиційного центру виставки – цитата, ілюстрація, предмет, колаж тощо.

4. Забезпечення вільного простору між угрупованнями елементів.



5. Підкреслення субординації між угрупованнями. Взаємозв'язок розділів забезпечується їх логічною послідовністю і частковою повторюваністю.

6. Дотримання оптичної рівноваги шляхом правильного розміщення великих, важких, темних форм відносно малих, легких і світлих.

7. Об'ємність, стереоскопічність, перспектива досягаються за допомогою кольору, розмірів, динаміки форми. Так, чорний фон-підкладка на стелажі зорозово заглиблює книгу, а блакитний наближає. Ілюстрація, яку розрізали або частини якої змістили, підкреслює об'єм. Ефекти просвічування, вітражності при оформленні оживляють візуальний простір книжкової виставки.

Кольорове рішення виставки

Велике значення має підбір кольору і кольорових поєднань. Багато використувати при оформленні не більше трьох кольорів, інакше виставка стане не яскравою, а строкатою. У багатоколірних композиціях випадкові кольори можуть викликати неспокій і порушення єдності композиції. Виняток становлять виставки, де строкатість виправдана назвою (*«Різноколірні сторінки», «Строкаті фантазії», «Новорічний калейдоскоп», «Весела мозаїка»*).

Існують три основні кольори – червоний, синій, жовтий, і додаткові – зелений, помаранчевий, фіолетовий, які служать для виділення основних кольорів. Найвдаліше поєднуються: білий на синьому; білий на червоному; білий на зеленому; червоний-біло-синій; чорний з жовтим; чорний з помаранчевим; чорний із золотим; чорний зі срібним.

Колір може створити певний настрій. Відомо, що зелений і синій кольори заспокоюють, червоний і жовтий – збуджують, темно-фіолетовий – пригніблює. А ще сприйняття кольору залежить від віку. Підлітки, наприклад, віддають перевагу контрастним поєднанням – синій і помаранчевий, червоний і зелений, жовтий і фіолетовий. Літні люди, навпаки, частіше вибирають гаму приглушених тонів.

Є кольори, які здатні зорозово наближати предмети. Якщо для фону вибрати холодні відтінки, а для об'єктів, розташованих на передньому плані, – теплі, то можна досягти ефекту «наближення» важливої інформації. Якщо необхідно виділити або «наблизити» певну книгу або статтю, можна помістити її на підставку червоного, помаранчевого або вохристо-жовтого кольору.

Дизайнери пропонують використувати і таку властивість поєднання кольорів: два контрастні кольори, розташовані поруч, взаємно підсилюють один одного; родинні кольори – послаблюють. Так, зелений колір здається яскравішим у поєднанні з червоним.

При штучному освітленні (*а в бібліотеках воно переважає*) білі, сірі і зелені кольори предметів жовтішають, сині дуже темнішають, фіолетові темнішають та червоніють, тіні предметів різко окреслені. Предмети, які знаходяться у тіні, погано помітні про світлі.

Дуже важливо при оформленні виставки правильно підібрати шрифт для заголовка і розділів. Шрифт є істотним елементом стилю. Він повинен відповідати змісту виставки. Наприклад, якщо виставка присвячена історії України або усній народній творчості (*казкам, прислів'ям, приказкам, загадкам*), то краще заголовки написати шрифтом, стилізованим під старослов'янський. Якщо виставка пропонує матеріал про середньовіччя, про феодалів, про лицарів, то можна для її оформлення вибрати готичний шрифт. На виставці про війну буде доречним строгий рубаний шрифт, а на виставках, присвячених поезії або жанру любовного роману, – легкий вензельний.

Шрифт найкраще сприймається глядачем, коли той знаходиться на відстані, пропорційній його розміру. Чим більший шрифт, тим, відповідно, більше має бути віддалення від нього глядача.

На сучасній виставці не повинно бути місця для написів від руки (*крім виконаних художником-оформлювачем*), традиційних каталожних карток, прикріплених до видання металевими скріпками. В арсеналі бібліотечних працівників сучасні комп'ютерні можливості для виконання написів, засоби кріплення – клейкі стрічки, скотч, плівка «оракал» та інші матеріали та засоби, що дозволяють підійти до організації виставки як до мистецтва.

З метою досягнення ефективної виставкової роботи доцільно: враховувати особливості і перспективи розвитку свого регіону, соціальний склад його мешканців; визначити пріоритетні групи користувачів, обслуговування яких вважається першочерговим завданням; періодично проводити вивчення та аналіз складу бібліотечного фонду, визначити його тематичну та хронологічну структуру, виявити розділи та видання, що не користуються попитом.

Необхідно пам'ятати про термін дії виставки. Навіть унікальна виставка, що надто довго демонструється, стає звичною частиною інтер'єру і не викликає інтересу. Практика свідчить, що цікавість до бібліотечної виставки зникає уже через 15-20 днів. В тому разі, якщо виставка постійно діюча, необхідно її оновлювати, доповнюючи книгами, періодикою, експонатами, змінювати дизайнерський підхід.

З досвіду роботи Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки

Графічний інструментарій бібліотекаря

О.А. Гнатовська, бібліотекар Павлівської ЗОШ, Херсонська обл.

Використання бібліотекарем наочних форм роботи – один із методів популяризації і реклами бібліотеки, книги та читання.

Найчастіше шкільні бібліотекарі використовують *флаєри* – невеликі інформаційні листівки, виконані в яскравих кольорах, які використовуються як роздатковий матеріал під час екскурсії до бібліотеки, під час проведення свята «Посвята в читачі», бібліотечних уроків тощо. (Мал. 1).

Пам'ятка читача – інформаційне повідомлення про бібліотеку, книгу, своєрідні поради читачу. (Мал. 2)

Буклет – переважно багатокольорові аркушеві друковані видання, складені в два або кілька згинів (*фальців*). Найчастіше у бібліотечних буклетах міститься інформація про конкретну бібліотеку, про ювілей письменника, поета, або подію під час проведення масових заходів у бібліотеці, роль читання у житті учнів. (Мал. 3).

Бібліотечний плакат – композиція з тексту та ілюстрацій. Його завдання привернути увагу до якоїсь події, дати чи видатної особи. На плакаті має бути тематичний центр – основне ядро. Це може бути ілюстрація, фотографія чи просто малюнок, виділений кольором. Усі інші елементи доповнюють тематичний центр, розкриваючи ідею плаката. Найчастіше бібліотечні плакати – це своєрідні інструктивно-методичні посібники, що допомагають працювати з довідково-бібліографічним апаратом. Цей вид інформування, що широко використовувався у минулому, сьогодні набуває нових форм.

Афіша – графічний рекламний засіб, виконаний на папері чи картоні. Розміщується звичайно в закритих приміщеннях, залах очікування та на дошках оголошень. Нагадує про послуги бібліотеки, сприяє її популяризації.

Бібліотечна листівка – роздатковий матеріал на якому вміщено інформацію про бібліотеку, читання, книгу. Як правило, її отримують учні під час відвідування бібліотеки, або під час проведення різних заходів.

Книжкова закладка – форма популяризації книги та читання. Використовується з метою безпечного ставлення до книги. (Мал. 4).

Розрізняють кілька різновидів книжкових закладок:

♦ *Бібліографічна закладка* – одна з малих форм рекомендаційної бібліографії, мета якої – пробудити читацький інтерес до певної книги, автора або теми. Бібліографічна закладка – це подовжений вузький аркуш цупкого паперу. На одному боці розміщується назва і зображення обкладинки книги, до якої вона складена. На зворотному боці міститься інформація про інші видання, близьких за тематикою, або жанром, які є у фонді, або список інших творів цього ж автора. Поряд з художньою літературою закладка може включати і науково-популярну літературу з цієї ж теми. У закладці надається зазвичай до 10 назв. Тут можна використовувати не тільки індивідуальні, але й групові анотації.

♦ *Інформаційна закладка* відрізняється від бібліографічної відсутністю рекомендаційного списку. Якщо інформаційна закладка присвячена письменнику, то інформаційна, як правило, надає інформацію про автора. Це може бути його портрет, фото обкладинки книги, невеликий уривок з твору, біографічні дані, реклама книги. Бажано, щоб в інформаційній закладці було вказано про наявність даної книги у фонді бібліотеки або посилання на інтернет-ресурс, з якого взяли інформацію.

Усі ці види рекламної продукції вручають відвідувачам, дарують, розкладають серед книг у фонді, біля каталогів. Яскрава та актуальна друкована реклама допомагає бібліотеці привернути більше читачів, сприяє популяризації читання та підвищує імідж і важливість бібліотеки.



Тематика книжкових виставок

О.Б. Василенко, бібліотекар Уманської ЗОШ І–ІІІ ст. № 3, Черкаська обл.

Герої улюблених книг

1. Світ, сповнений радості і тепла.
2. Мандри у вигаданий світ.
3. Чарівна країна казок.
4. Коли всім весело.

В країні цікавих уроків

1. В гості до зелених друзів.
2. Її величність математика.
3. Подорож до таємниць.
4. Із глибини віків.

Моя Україна: подорож в історію.

(До Дня незалежності України)

1. «Співай, Україно, красуне вишнева:
Заколисуй, чаруй і звеличуй!
І сріблом бандури та голосом скрипки
Ти душу народу освячуй».
2. Подих сивої давнини.
3. Шлях козацької слави.
4. Україна сучасна.

Вічне слово Шевченка

*Любимо, Тарасе, твоє слово щире,
Українську пісню, лагідну та милу,
Чудодійним пензлем малював дива ти,
Будуть тебе, батьку, віки шанувати.*

1. Тарасові шляхи.
2. Учїтеся, брати мої, думайте, читайте...
3. Кобзар у твоєму домі.
4. Мистецька спадщина Шевченка.

Мова кожного народу неповторна і – своя

1. З колискової починається мова.
2. Народ скаже – як зав'яже.
3. Довго казка мовиться.
4. Вчїться складно говорити своїм рідним словом.

Яка краса навколо нас! Треба її берегти

1. Про братів наших менших.
2. Парки й ліси – окраса землі.
3. Поради друзям природи.

Літопис рідного краю

1. Подорож в історію Умані.
2. Місто древнє, місто молоде.



3. Софіївка – чудо України.
4. Літературна Уманщина.

І днів, і верств особливий відлік.

(До __-річчя Великої Перемоги)

1. Їм назавжди залишилось по двадцять.
*«Було не страшно їм віддати
Своє життя за мирний світ,
Вони – життя безсмертний цвіт».*
2. Імена, які стали легендою.
*«Над ними клени в свята й будні
Стоять, як воїни з війни ...
Й лягає листя п'ятикутне,
Як ордени, як ордени...».*
3. Дитинству – планету без війни.
*«...Щоб земля не зійшла з голубої орбіти,
Щоб в юному світі і нині, і присно, і завше.
В правічному ритмі
«За травнем приходило літо...».*

Виставка-діалог «До природи не неси шкоди».

(До Дня довкілля)

1. Що таке Червона книга? Коли і з якою метою вона була створена?
2. Наше життя в світі Флори і Фауни.
3. Заповідними стежками. Які заповідники ти знаєш?
4. Ти і природа. Твій особистий внесок в охорону навколишнього середовища.